

BIOTZ - BELTZ

Gizon arek izenaren izana izan. Ain maltzurrik eta gororrik ia iñork ez zuan ikusi. Gizona bai zekena! Arek bizi izan zan eguntan morroi eta iopu bat baño geiago bizirik lurtean sartu zituan. Astotzar aundigorik!!

Ala ere, zorioneko zedin, aukera guztiak ba-zituan: etxe zabala eta apaña. Ua eraiki zuanean bere menpekoak bizkarketari urrutiko arrobotik puska ederrik ekarri zioten: atxurdiñezko ekai bikañak. Atari-antzer, etxearen biran estalpe arrigarria eta beste zernai zertxo, begi-betegarri eta soñarentzat atsegingarri. Zelai aundiak eta baso itzalak eta aietatik aberastasunik aski biltzen zizkioten.

Arek, bere gogoko ez zuana, auxe: langille alperrei makilka ekitea... ezpañez beintzat orrela esaten... bañan, lan orixe ere pozik egiten zuala zirudian, eta egunen betiko asperra arintzeko aña bazuala arek uste.

Urteak ioan egiten dira. Iñori eta ezeri itxoin gabe.

Zenbait urte zituan galdetzen ziotenean, erantzun garbirik bein ere ez. Eta, ber-berak, giza-amaiarenik iñondik ez zuan aipatzerik ere nai izaten. Zertarako?

Bañan, marmarlari maxiatzallek eta iñoren isillekoa asmatzen oituek larogei urtetik gora zala esaten. Eta... zergatik ukatu? Egi utsa izan: agure gaiztoak ia larogitamar urte zituan. Oso-osorik bere sorbaldan atzera utziak.

Olakoxe gau ittoan, gure agure maltzurri irudipen txarra etorri zitzaion. Alegia: neskazar sorgin baten antza artuta Balbe atarian zai zegokiola. Goizean ieiki zanean, urduri eta geraka onela asi zan:

—Zaldi zuria ekarri azkar, egurastera irten nadin.

Eta berekiko onela ziarduan: «Balbe sorgintzarrak ni, emen nere »etxean alpertzar aundi bai'nintzan kali bear nauala? Gogaikarri- »gogaikarri orrek, nere billa etorri baldin ba'da, lenbizi eguzkitan »bere burua ederki kiskali bearko dik.»

Bere etxe eta estalpe artan eta auzoan ere Biotz-Beltz'ek ume-sail aundia zuan, eta errukarri aiek zerbaiti igarri zioten, eta agurreari ez utzi nai etxetik irtetzen. Arek, begietatik sua zeriola:

—Zer dezute? Nai dedanik bein ere ez dedala egin bear, ala?

Eta, bere zaldi zurian zalko, uxturik aundienean an abittu zan!

Orrilean zan. Ordurako txoriek lanean asiak ziran eta aiek kabigintzan gogoz ari. Eta, txiolari aiek zaldi baten agertzeak ez zituan batetxo ikaratu. Palmondoak aizetxoaren eragiñera kulunka ederrean begientzat pozgarri. Goizaren eze biguñean, agurreari gazteagotzen ari zala zirudion. Alakoxeak dira izan ere Ipar-Amerika'ko Florida'tik Venezuela bitarteko ugarte-sail aiek!! Gure zaldunari nork esan bear zion, oraindik ere urte askuan antxe ibili bear ez zuanik?

Ibili eta ibili bazkaltzeko gogorik ez. Ioan eta ioan zaldia aspertzen ez! Eguzkia bein ere baño epelagoa. Goiko ortze urdiña gutxitan bezin garbia. Eta izarrak agertzeaz ziralarik, zaldi eta zalduna irixka batera iritxi ziran, itxasoaren ertzera... Uaxe bai baztar politta... Etxeak, ordea erdi-erorian eta atea oro zabal-zabal. Gaiztorik billauenak berak angoei ezer ezin ostu! Txiroaren-txiroz ma-xangoek baño landerrago izan ango biztanleak.

Agurea arrandiro auzotxoarren erdi-alderaño'edo sartu zalarik, turuta-ots zorrotzari norbaitek ekin. Liparrean giza-sailla bildu zan. Illargitan alako giza-multzoak bioztunik aundienari ere beldurra sartu zezaiokean. Gizon aiek guztiak, beren sorbaldetan norbaitek ebaki-ebaki egin zituaneko xakiak zituzten. Illuntze artan zekusaten zalduna nor zan geiegi zekiten eta guztiak antxe ekin zioten:

—Arako Eguerri-gau artan zure etxe-atarian bizirik sartu nai izan ninduzun lurrean.

Besteak:

—Aaztu zaizu, noski! Bañan, neri ez: zuloan leporaño lurrez eta zakarrez estali zuk ni, eta zai antxe egon ziñan: txingurri gorriek nere begiei ozka asi ziranean, biak iango zizkidatela iduritu zuri. Eta pozik ziñan!

Urrengoak:

—Ni Domingo naiz. Arratsaldero nere sorbalda ederki larrutzen zenidan, zigorka nekatzen ez ziñala. Nere soin osoa ezkuzatarra aña ere ez zan: guztia aunditsuz betea eta odola besterik ez zeridala, nere errukirik zuk ez! Emen baserriko agure antzetsuak berak zekian sendagaia biala zidan... eta, oñez ibiltzeko aña bixkortu nintzalarik, zure bazterretatik ies egin nuan. Bai! Al nuen urrutien! Itsas-ertzean izkutatu giñan, umeak emaztea eta neroni, eta alako batean zere

gorrotoan aurkittu ginduzun eta an bildu zenituan orbel eta zakarrez txabolatxoari su eman zenion, antxe kearen-keaz itto gindezen eta betiko ondatu.

Oraindik, berendiak:

—Gogoratzen al aiz? Akollo nauk. Nere atzetik ire zakurrak axatu ittuken. Iesean geiago ezin nuala zerraldo erori ni, eta eskuak eta oñak lotuta labearen aora iausti ik ni, arkume-nitzan erre nendin. Ikusten? Oraindik ere erre-uneak ementxe zetiat.

Gau guztian olaxe.

Bakoitzak berrein-berri zekarrenak lēnagokoek esandakoen antzik ez. Gezurra zirudian, gizon batek ainbeste gaiztakeri asmatu izatea.

Kukurruku-otsa, Biotz Beltz'ek nai baño beranduago asi. Ua entzu zuaneko agure gangarrak zaldiari eragin zion, batzarrean bildu ziran gizon aien artetik aurrera egin zuan, eta oxertzeko argi xirrintatara arin bezin arin zioala antxe ezkutatu zan. Bakoitzak bereak esan zizkiotelarik, gizon aiek oraindik ere beren ikara iabaltzeke, so eta so zeuden agurea bere gorrotoan itzulio ote-zitzaian. Bañan ez! Aldaparen barrenean aurrera eta aurrera geiago ez zuten ikusi.

Ez zalduna, ez zaldia lengo etxera eta astalpera ez ziran itzuli.

Oraindik ere, gau artan batzarrera bildutakoek, beren buruei galde ta galde dituzu:

—Non amildu ziran? Iratxoren batek eraman al zituan? Sulezean al ditugu?

IRU GAZTE

Iñon izan dan miraberik ederrena, garai aietan, Birmania'n bizi zan, mendirik goienen bestaldeko sakoste alaian. Nexkaren aitak bere poza iñondik ezin estali. Esaten:

—Nere alaba?

Ez det ez salduko!!

Eta delako alaba ederra bere aitaz gañera iñor maitatzeko biziko al zan?

Aitak igarri zion.

Ua bere kautan antxe asi zan, alabarentzat ongi zitekeana auke-ratu bearrez, eta ere berean aginterriko ondarea artzeko egokiena nor izango ote-zan asmaka.

Iri artan iru gazte ziran. Nor baño nor! Elkarrekin adiskide. Beren artu- emanetan lagunarentzat izkutukorik gabe. Aginterriko aundizki-etxe-lanetara ere agertzen ziran: alaxoxe ikuskizun eta ospakizun aundiak ziranean, noski! Eta iruko orrek bai edertzen ango iaikizuna!! Orrela, alaba ezkongaiarentzat iru aietako bat aukerako zitekeala iruditu gure aita orri. Beraz, aitak alabari:

—Eder! Zertan zaitut?

Umetxo ere ez zera... eta, bai al dakizu? Gure etxeari eusteko abe iaio litzakena emenditxek urruti ez dezu. Ondoren, berriz, ni ez naizenean errian lëndakari ere izan liteke.

Ezezka asiko al zazkit?

Ongi dakizu: gurera maiz agertzen diran iru orietako bati itzein bear diot. Ez al didazu ezertxo ere iardesten?

Gazte oriek azkarrak dituzu. Asko ikasiak. Antzetsuak. Bularatsuak. Ezergatik ikaraten ez diranak.

Ero-eroan aukeratu ez ditudala iñork esan ez dezan, zorrotz aztertuko ditut. Bazterrik-bazter ere bialiko, urrutietan arkittuko luketen aberastasunik ederrena zuri ekartzeko eta ezkontza-sari izan dezaten.

Txarki al deritzaizu?

Bañan...

Nexka gazteek buruan zer darabiltzen nork igarri?

Aita altsu-aberatsaren alabari iru gazte aietakorik ez begiko. Nexka Assam'go seme-lêna naiko zukean. Izan ere mutil orren gaitasunak andik etorri oi zan salketariari entzun zizkion. Ua bai giza-seme lerdena. Mazala. Maitagarria. Alderdi artako alabak sallean atzetik zerraizkion. Ezik, mutil arek iakin urrutietan mirabe bikañak ba-ziralakoa. Bitartean aitarren nagusikeriak biotz gaztêtan oi dan maitasun-irrikaren xarma oztu eta ozpindu egiten!!... Geroan, erria zuzendu bearrak bi biotzek lezaketen aldi xoragarrien argi ederrari itzal egiten...

Gaxoa!! Aitari ezetz esateko lotsa! Eta, bai esateko mugonik iñola arkittu ezin. Illuntzetan, eguzkia borobil-borobil ikustea aizu izaten zuan une aietan, baratzara irteten zan eta aritzondo gazteari sorbalda emanik, urrutira so eta so egoten, ziolarik:

—Antxe, mendi-atzean, neretzat erdi-itzali eta gorri dan eguzki orrek dizdiz ederrena edaten duan sakoste aietan... antxe, nere mai-tea! Nere izate osoaren iaun eta iabea!!

* * *

Eta, iru gazte aiek lur arrotzak ikerri-bearrez arin irten ziran. Nexka errukariaren aitak esan zienez, al zuten emai eta bezuzarik beñena ekarri bear zuten.

Bakoitza bere aldetik zebillen. Ordurarte adiskide izan ziran arren, orain lan berrietan ziralarik, bakoitzak berea bakarrik nai. Zergatik esango inork besteri non zer arki zezakean? Batak besteari aurrea artzen ba'zion, aietako bi ez al ziran ezer gabe gelditu bearran izango? Eta, orduan nori egotziko errua?

Ioan eta ioan. Ibili eta ibili. Ikerrri eta ikerrri. Ikusi eta ikusi. Aztertu eta aztertu. Bein baño geiagotan gauetan lorik ez. Euriak eta ekaitzak iasan bear. Zingira eta ibi loitsuak zapaldu. Iri giza-tsuetan alderrai. Baso itzaltsuetan mamuen beldurrez barnea ittotzear eta biotza urduri...

Arratsalde batez Assam'go atêtan arrotza deika. Barrandariiek galdeka itto eta zoratu bear zutela:

—Agintari lénari itz-egin nai nioke.

—Ik? Zer esan bear diok ari? Kuzkuzean ez al ator?

Eraman zuten.

Ain zuzen, orduantxe bertan agintari nagusia, beste arrotz batekin izketan ari. Arazoa garbittu'edo zutelarik, irugarren arrotza agertu zitzaien.

Gôrago aipatu ditugun zaldun aiek, beren kuttunarentzat altxorbilla zebiltzalarik Assam'go iaunarekin aurkittu ziran. Elkarrentzat benetan arrotz bai'liran Assam'goari esaten:

—Nik? Orixe! Ikustekoak ikusi ditut. Oñez eta ler-egin bearrez zazpi oñetako-aldi urratu ditut. Amatxok berariz neretzat iositako oñetako eder eta apañak, gañera!

—Nik? Esaten ere ez nuke asmatuko! Mendirik garaienak gôra eta bêra ibili naiz. Enda endari aserrerik garratzenean erasoaz eta aien artetik arin baño ariñago ies-egin nuan.

—Ni, azkeneko nere burua zuritzen. Mamu eta iize beldurgarriek ni ez ikaratzen. Aietako amar buru uzkaillita ona emen nere besoan xaki mingarriak.

Ezik, olako ipuien azpian beste zerbait izan zitekeala eta delako agintari nagusiak ederkitxo atera zien irurari beren gogoetan zerabilkitena. Etoi eta izkutu-iaikintzalle zirala iruditu zitzaion eta irurak giltzapetzeko itzalera iaurti zituan.

Iru gazte aiek olakorik ez zuten uste. Inôri gaitzik egin ez eta ala ere gaizkin galduak liran ez artu!

Elkarrekin espetxean aurkittu ziralarik garbaikizunik ote-zuten ikusteko aukera ederra izan zuten. Beren buruak aztertu eta barne illun artan zergatik arkitzen ziran beren buruei galdetu. Eguzkiaren argirik sartzen ez zan barrunbe artan, bakoitzari bere adimenak argi-egiten eta elkarrekin onezkoak eratu bear zituztela bakoitzari iruditu. Eta, zârrenak:

—Errukarri ez al gera? Bakarka eta zikoizkeriz geron ona non zitekean billa eta billa ibili gaittuk! Ez diagu asmatu! Baizik eta ementxe gataxudek ezertxo ere aurreratu eziñik. Oraindik apurtxo elkartuko ba'giña, geron buruak gaizkatu eziñik ez genikek. Nik geiegi ere ba-zekiat gure erriko alaba lênak iñor ere ez gaituala maite. Ez ote-genikek obe, ari bere biotzeko asmoak bete ditzan aukera uztea? Au guregana erakarri dezakegunik ez diagu uste izan bear? Lan alperra oso!!

Eta, besteak:

—Nik zerbait geixeago ere ba-zekiat. Lenbizi: ik esan dekana, gu ez gaituala iñondik onartzen. Gure berri ondotoxoz zekik! Alderantziz, ua ez zekiat nongo gizaseme bikaiñaz maite-mindurik diagu. Eta, maite duanaz biltzen ez dan bitartean arek bere onik ez dik izango.

Irugarrenak:

—Geron mintzoan darabilgun nexka orrek maite duana *Dungas* izeneko dek. Are: *Dungas* ori, ementxe itzalean eman gaituan Assam'go nagusi iaunaren semea diagu. Eta zer gabiltzan iakiten duaneko, delako iauna gu irurok garbitzeko beldurrez ez dek ibiliko.

—Gizon orrek ba'ote-zekik gure erritar degun nexkak bere semea maite duanik? Ez ote-ukek zûrtasun aundigokoa izango, gu irurok nexka orrekiko amets utsalak alde batera uzten ditugula aitortzea? Garbi eta gezurrik gabe egia esan. Agian, illunpe ontatik aterako gatziztik.

Eta, biaramunean nagusiari itz-egin bear ziotela, eta zaitzallêk arengagana eraman zituzten. Erderaz ari bear izan zuten. Ala ere, oso poliki asmatu zuten eta nagusia oso poztu zitzairen. Nagusi alguztizunak aiek azke utziz irabazi zezakeana baño zerbait geixeago nai, eta irurei zerbait emango ziela adirazi zien. Urrengo egunen batean beren aberrira itzuliko zirala eta ez esku-utsik. Nagusi-ak berekiko esaten:

Nexka orren aita oraindik bein ere ikusi ez dituan esku-erakutsien iabe egin nai nuke, bein betiko nere semearen zale gerta dakidan. Zer aukeratu ez dezala asmatu... ez, bein-beingoan, beintzat. Are gutxiago onera etorri diran oietako bakarrik.

Arratsalde artan azti, iakintsu, asmale eta salketari aundienak bere etxera deitu zituan. Bakoitzak bere ogasunetatik al zuan obeena ekarri zezaiola. Orrela, aietako batek betaurrekoak ekarri zizkion; bañan, azkeneko urrutienetako zertxoak ikusi al izateko, bezin onak. Urrengoak besaulki apaña: an eseri zitekeana, liparrean, aizerik aundienak baño ariñago zeramakean gôra txit gôra. Irugarrenak gurin

arrigarria ekarri zion: miñik gaiztoena bat-batean sendatzen zuana, alegia.

Oraingoan gure gazteak pozik ziran. Betaurrekoen iabeak berealaxe iakin nai zer iadetsi zuan eta begira asi zan. Arritturik eta ots-aundiz zion:

—Au dek au! Itsaso zabala zekusat. Mendiak. Erpin-erpiñeko lañoak. Gure sorterria. Bakaldunaren etxea. Ene! Ene!! Ene!!!... Gure ametsetako alaba antxe: zurbil. Gaitzak io-ta. Il-zorian!!!!...

Aulki-iabeak:

—Goazen bereala. Eseri emen! Izar guztiak baño gôrago abittu ziralarik, atzera begiratzeko astirik gabe, alabatxo errukarriaren oñetan ziran.

Irujarrenak:

—Toki! Toki!! Toki neri!!! Eta zeraman gurin arrigarria sudurrera aurreratu zion. Guriñaren lurriña edoski zualarik nexka, begiak zabaldu zitualarik irri-parrez asi zan. Iaiki eta aldameneko zizalluan eseri... eta oso bixkorturik itz-egiten asi.

Nagusiak galdetu:

—Zer asmakizun atera dizkidazute? Zuek bai gizon argiak!! Eskarrikasko! Guztiak ittun geunden. Goibelik. Etsi-etsita. Bazterrak ikusten ibili zeratenez gero maitagarriago zaitzudet.

Eta, nexkaren aitari buruauste berriak sortu zitzaizkion. Bere alaba aietako nori eman? Zozketan asiko al zan?

Besteren lanak eta eziñak eta kezak eta goganbearrak zer diran asmatzea bezelako iakintzarik ez! Eta zaldun gazte aiek, gure gizona zer-egin asmatu eziñik zebillela, berialaxe igarri. Irurak ioan zitzaizkion eta garbi itz-egin:

—Nagusi! Zure alabarentzat aukeratu bear dezuna ez gera gu. Ederra bezin ederrak maiterik eta aspalditik aukeratua duenik badizu. Ongitxo igarrita gaituzu. Assam'go nagusilênaren seme maza-la zure alabak nai duana. Gu an izan gera, eta gazte iaioa ikusi degu. Oso egoki osasutako gizasemea. Larrantz ederrekoa. Bikaña. Ekin-tza on guztietarako gai. Buru argiko. Eta, batez ere biotz-oneko. Eta arek, guzti ori, aitarengandik dizu. Bai ta, ongi dakigu, biak aita eta semea pozik lirakeala mutilla eta nexka ezkontza zuzenez elkartuko ba'lira. Ez dakigu noiz... Bañan, zure alabak ortzean izar argi zoragarria ikusi zuan: utzi akiozu izar orren istara ibiltzen. Biok irabaziko dezute. Uste baño geiago ere bai!

Guk ezeak eta igarrak ikusi ditugu, geron gurasoen babesetik urruti ibili geran ortan. Bai ta: bearrak beste zerbait erakutsi digu: izan ere bakoitzak gerona besterik maite ez genduala oker genbiltzanean eta amildegira uxturik bizienean gindoazenean, elkar-arte-

ko erak ekarri zizkigun. Zure onerako eta zure alabaren alde lan egiteko elkartu giñan. Egin diguzunez ederki ikusi degu.

Nagusiak besterik ez nai, eta zaldunengandik ikasi zuana alabari esan zion. Ari, eguzkirik argienaren eguna zabaldu zitzaion. Assam' era geznariak biali zituzten. An, berriz, iñongo berririk alaiena izan zutela uste zuten.

Olakoetan oi danez aruntza-onuntzako luze gabe itundu ziran eta eztaiak izan zituzten. Bazkari eta orrits aundiak. Abestiak eta eresaldi zaratatsuak. Kirolik aipagarrienak. Illuntzetan margodun argiak eta su-ziriak.

Guztiak zoriontsu ziran!!

Irurogeitamazazpitan Zazpi Aldiz!!

Apirka'ko baso itzaltsuetan euskaldun bat baño geiago ibili izan zaizkigu. Lavigerie bulartsua ere bai, eta arek eraikitako Anaidi'ko asko.

Eta, alderdi aietako *Kamerun* deitu lurraldean Belgundariak ango gizon zintzoa kistartasun urez ukuzi. Ua bai gizonaren poza! Kepa!!... Erroma'n bertan lënbizi izandako Aita Deuna. Ain zaindari ospetsua eman ziolako gure Kepa au bere ongillearentzat esker-onez genduan.

Gizona oso zintzoa zan. Bai bere erabakietan atzera egingo ez zuana ere; eta, gutxi-asko bere buruari eutsiko ziona. Beraz, bere biotzeko aitak alakoxe atarralditxoaz eraso oi zion:

—Kepa! Kepa!! Arri konkorezko erantzunak ematen zale ote-zaitudan irudituta nauzu. Iñori zuk ez amor eman bear. Ez ote-da geitxo? Zure izeneko Kepa deunak besterik egingo zukeala ez al zaizu iduritzen?

Olakoak entzunez gure Kepa berri onek ezpañaaik estutzen zituan.

Goiz batez etzangutik iauzi aundiz irten eta estalpeko atean, uste gabe, auzoko kankallu baten aurrean gertatu. Eta Kepa'k aurrean zuana nolabaiteko gizona izan. Eta auzoko guztien ustez okerra geitxo maite zuana ere bai. Okerzaleak Kepa'ri, ikusi zuaneko:

—O!! Bere burua maitetxo duan kistarra!

Ori entzunaz Kepa'k atzamarka begiak ere aterako zizkion... bañan, Eroslearen aolkuaz gogoratu zan: gaizki egin digutenei oldez asketsi bear diegula. Eta, kankalluari ezer erantzun gabe, Kepa bere lanetara ioan.

Zuzenean bananak bildurik zituan saskia etxe-barrura eraman nai izan zuan. Aterpera sartu... eta, auntzak ian zizkiotela!

Kepa'k:

—Errukarria izango ez nai, ba!! Orain ere gosari gabe ni!

Bertantxe auntzen iabeagana abittu zan, eta entzutekoak entzun bearko zizkion. Etxadi artakoek ere beste bein ikusiko zuten Kepa'k izketan ba-zekiala. Bañan, berriro arako iraiñak âztu bear dituguna gogora zetorkion:

—Adizu, Kinbonbo adiskide: zure auntzek gaiztakeria egin di-date. Ez naiz, ordea, deadarka eta oñonka asiko. Ala ere, ordañez gosaritarako zerbaít nai nuke.

Arek:

—Izkirimirika al atorkit? Ez dek berriketarako gogo txarra eka-rriri! Auntzek dabiltzala ortik! Eta, ongi dakik: ni auntzekin ardallan eta erasian ez nauk ibiltzen. Ua! Etorritako tokitik ua!!

Bañan, Kepa'k berekiko:

—Auntzak ergelak eta auntzen iabea ez gutxiago! Egia auxe: zelai eta muñoen Egille eta Iankoak igaliak elduaraziko dizkigu.

Agian, ezer ulertuko ez didanez gero, zergatik gizontxo oni eki-ñean eta erausian ariko natzaio? Banana-leka poxitxo dala-ta nere odola mindu egingo aldet?

Kinbonbo'netik itzulian bere etxe atararira eldu zaneko, salke-tan ibiltzen zitzaion bizkarketaria zai. Amar baratzuri-sortatxo Kepa'k ari eman saldu zezazkion eta orain bederatzi izan zirala esanez zetorkion:

—Sortatxo bakoitza bost txanpon: aruntza-onuntzakoarena sor-tatxo bakoitza txanpon laurden. Guztia zenbaít dan ba-dakizu. Ona, zillarkiak!

Aurpegian iñork igarriko ez ba'zion ere, Kepa'k odola irakin bi-zian! Gezurti maltzurriari antxe bertan eraso naiko zion. Ebasle eta lardaskari! Ontan, kistar berriari Erode ta Pilat'nean Iesu Iaunak egari zituanak gogoratu zitazkion. Gure Iauna'k guztiei asketsi zien eta kistar berri Kepa'k, oraingoan beintzat, aurrean zuan ao-zuriari ez zion gaitzik egin nai.

Sukaldera sartu zan, eta sua piztu nai. Eta, sorta-egurra ez zio-ten bada ostu eta eraman!! Aurreko arratsaldean eguzki galdatan bildu zituan adartxoak izerdia mara-mara zeriola etxera ekarri, eta orain laurdena baño geiago besterentzat!... Aste osorako aña zukea-na, eta... Olakoak neri bakarrik gertatzen zaizkit!!

Egurra ebatsi ziona nor zan asmatzeko ez zuan bere burua ausi bearrik. An auzoan beste ertzean bizi zan atso sorgiña... Eguzkipe guztian sorgin onik bai al da? Iñon ikusten ba'det ebaki-ebakiko

aunat nik, pattarzale zikin ori! Obe unake zerbelduta ibili baño, guztientzat maitagarri izango ba'intzanake! Auzoko eskudunari esango zionat, bai!! Beste bein ez dedilla nere etxera etorri berea ez duana eramatera. Ontan, belgundariaren etxeko txiliña entzun zuan: kistarrak otoitzera deitzen zituan.

Kepa'k:

—Bai-ta! Bai-ta!! Otoitzetara noan! An, beintzat, iñori gaizki egitekorik ez digute erakutsiko eta gure zorrak asketsi diazazkigula gure Aita'ri guk eskatzen, gerok ere askesten dizkiegula-ta geron zordunei... Bestalde, basoan egurra besterik ez. Eta, ni, oraindik ere delako amona sorgiña baño indartsuago iñongo sortarik aundiena nere etxera ekarri dezadan.

Otoitzalditik bere estalpetxora itzulirik, aizkoratzako itai aundiri eldu zion, egurra pitzatzeko... Bañan, norbaitek eraman zion, eta zorrotzaren ordeaz amuts eta koskaduna an zintzilik. Kirtenik eta esku-lekurik ere ez, gañera!

Kepa'k:

—Au ere bai, orain, garai-ontan! Etxez-etxe noan! Nik nere itaitzarrak laister bezin laister aurkittuko det dagon tokian, ua bezelakorik iñork ez du emen!!

Beti bildots izango al naiz? Otsoek ni irentsiko! Orrela bizitzerik ez dago. Bakoitzari berea, zuzentza betea.

Eta, abittu zan. Ain zuzen ere, bere baratzako sarreran antxe ikusi zuan erramu bedeinkatuz landare-zaitzalle ipiñi zuan gurutzetxo. Otan, Kepa'ren biotza argizai biguña baño biguñagotu zan. Bere izate zorrotz eta zintzoaren barren-barrendik onako onetxek irten zion:

—Nere Iauna! Askesten diot!... Zuk neri ere asketsi!

—Eta, aize oxkirria artu nai zualarik ibai-ertzera abittu zan. Arrantzan aspaldian ez zala ibili eta bere alatxoan kirolzurrean ederki egurastuko zala iruditu zitzaion, eta uaxe askatu zuan. Bañan, norbaitek arraunak ebatsi ziozkan. Kepa ez zan sutu. Arestian izan zituan bero-aldien ordañezko zigorra ote-zan iruditu zitzaion. Eta, arraunen dilla irten-da ere, nondik igarri ikusi zitazakenak bereak zirakela? Eta:

—Nere loina ederrak eta bargu lodiak? Ez nadin erre! Beste baterako ortxe izango dira. Eskalluak ere neretzako!

Buruia oztu zekion egurastaldi luzea artu zuan. Bere aterpera itzuli zaneke gaua. Eta, etxe-barrunbea oso illun. Argi-ontzia beti txoko iakiñean uzten zuan. Oraingoan, ordea, billa eta billa... eta, iñon ez ageri! Beraz, Kepa'ri berriro odolak irakingo!! Ta:

—Bai zera!! Beste bein isilik egon bear dedala? Goizetik asi-ta ez aldiet ainbesteri asketsi? Biotz-biotzez nik amor eman!! Ontan neurrik ez al degu? Ez, ba!!! Nire kirisellua arkittu arte ez det etsiko. Ostu didanak bereak eta bi artu bearko dizkit. Geiegia, geiegi dek!!

Irteterakoan, ate-ondoan lo zegon zakurra zapaldu zualarik, arek ipurditik eldu zion eta gure Kepa'k sudurrez arri konkorra io zuan!:

—Olakorik! Edonork esango luke, olako ez-bearren billa neroni nabillela. Burugogor xamarra naiz, noski! Aundigotan erortzen ez naizenean gaitz-erdi!

Berriz ere barrura ioan. Eta, oso illun-lodi zegon arren, ongitxo zekian aulkian eseri zan. Bere bakarrean, egun guztiko aldi txarrak gogora zekazkian. Berak nai bezela, ezer ez zitzaion irten. Guztia beltz eta gogaikarri. Ainbesteri asketsi bearra. Gogo onez ez beti. Iñortxok eskarrikasko esan ez! Ala ere, askesteak gaitzik ez izan. Arako Kinbonbo'ren biraoa! Auntzek ian zioten zosaria. Urrengo baratzurik. Otorduak egosteko egurrarena. Ibaian egurasteko arraunena. Argi-ontziarena. Aztu zaskionak ere bai! Ametsetan bezela bere buruaz antxe ziarduan esan eta esan, ausnar eta ausnar, gogora eta gogora...

Ontan, etxe-barunbea argi bizi-biziz bete zitzaion... Eta, gizon bi. Bañan, gizonak al ziran? Iratxo ote? Bañan, bai! Irudimenean aiek biak aspalditik zeramazkian eta orain aurrean zituan: IESU Iauna eta Kepa deuna. Aiek bai soñekoak! Ez berak eta auzokoek zeramazkiten zarpaıldutako puska zikiñak... Bai maitagarri zetorkiola:

—Iauna! Iauna! Niregana al zatoz? Auxe iruditzen zait: nitaz pozik ote-zeran! Beintzat, nik lanik izan det eta asketsi ere askori nik asketsi! Zazpi aldiz bai, gutxineko!

Eta, ortarakoxe izan, noski, eta Kepa deunak darantzuo:

—Seme! Seme! Ez dezu aski egin! Neronek ere bein Iaunari galdetu nion zazpi aldiz askestea bear aña ote-litzaken. Eta... neri iardetsi: «Are oraindik. Are!! Beste zazpitan, eta ondoren beste zazpitan, eta urrena beste zazpitan eta irurogeitamar aldiz zazpitan.

Gure Kepa bioztuna ametsetatik esnatzen bezela asi zan:

—Irurogeitamar aldiz zazpitan? Ori zer da? Orrenbesteko kopuru-zenbatza buruan nork artuko?

Eta, IESU'k esan zion:

—Alaxe da! Beti asketsi bear da! Nik ere asketsi izan dizuet eta iñori ez diot gorrotorik. Gaur, zuk al dezuna egin dezu eta Ni zutaz gogo-beterik Nauzu. Besterik ere adirazi nai dizut: Nik zure

uts eta auleri guztiak osatu dezazket. Eguzkipe ontan gertatzen zaizkizunak ain dira ttiki eta utsalak eta iraunkorrak! Nik ba-dizkizut ianari eta argi-ontzi eta sua eta olakoak baño askozaz iorigoak...

IESU'k ez al zituan itz oriek esan, Kepa zintzoaren estalpea argibizi-labe biurtu zan. Uaxe bai egoitza zabala eta apaña. Irurak maian eseri ziran: IESU Iauna, Kepa deuna eta Kepa zintzoa. Bai Kepa zintzoa ere beste bien ondoan eseri zan: ez akats gabeko gizona zalako... Baizik, gogo oneko kistarra zalako.

IRU AGINTARI-GAL

Ni andik zear ibili nintzanean Ceylon deitzen zioten: gero, ordea, izena aldatu diote. Ango muñoak eta zelaiak eta mendiak eta itsas-bazterra urte guztian eze. Giroa beti ederra eta bein ere ez iasan-gaitz. Angoek iñola atotsiko ba'giñuzteke, aien artera bizi izaten ioateko esparik gabe nintzake. Egokiera izan genduan ez eguarte artan Colombo'tik Kandy'ra igo giñan. Nere lagunetako batek Kandy'ko apaizgaitegian laguna zuan: ikustaldi egin bear geniola eta gerorako ez utzi nai. Bertantxe abagunea ustiatu nai guk.

Kandy espaldiko iria. Agintari lénak an bizi izan ziran. Izaroaren erdi-erdian tokirik ederrenean eraiki zuten: orain añako aukerak izaten orduan ere iñongo aberastasunak antxe pillan biltzeko. Lurzabal ontan betiko iñor ez izan, eta Kandy'ko agintari lénaren guttirako gizona il-egin zan. Ordekoa aukeratze-asmoz agintari lénak deiak zabaldu zituan, beren buruak artarako añakotzat zituztenek irira agertu zitezela.

Iru gizaseme etorri ziran. Agintari lénak txeratsu atotsi! Lénbikoari garbi itz-egin zion. Zemakioken buruzagitzan zúrki ibili bear-ko zuala. Iñoren leunkiari alde batera utzi bear-ko zituala. Aozu-riak oildu. Alperrak astindu. Biotz makalak suspertu. Eta, batez ere, ber-bera txito bioztun izatea ongi zala!:

—Labur esateko, beldurrak eta umekeriak uxa!!

—Lengoan tximista nere oñetan lertu zitzaidari. Nik dardarraren antzik ere ez! Are oraindik, amagiarrebari gogor egiten nik!

—Ongi da! Gaberdian, amabi-amabitan, nere baratzen agertuko zera. Zerraldo-kutxa utsik, illa sartzeko antxe izango dezu. Zerori an sartu eta gertatzen dana gertatzen dala, andik irten gabe egon bear dezu. Eguzki-argiak musu ematen dizunean, orduantxe niregana itzu-

li, egoki dan saria eman dezaizudan eta gerorako zertxoetaz itundu gaitezen. Zer derizkiozu?

—Ori lan ariña neretzat.

Bigarrena ere azaldu zitzaion, eta oni orobat: gizonak gizon izan bear duala eta ez erdi-eme. Beraz:

—Oillaritea baño apurtxo lêngago nere baratzara zoaz: antxe ikusiko dezu altxordun zerraldo-kutxa antzekoa. Uaxe zaindu bear didazu. Goiz-aldera gizatzarrak ere erne ibiltzen dira eta ez nuke iñork altxorra ostutzerik nai. Geroan izango nituzken ordain-bearrak ere andik atera nai nituzke, saltzekoak egoki saldu ondoren. Gertu al zaude?

—Izerdia latzago ateratzen oitua ni!

Irugarrena ere arpegi-arrai eta bearkizun aundietarako gertu! Agintari lêngak aolku zuzenak eman zizkion. Lên izan zuan ordezkari zana, ua bai gizona!! Azkenean bere osasunari begiratzeko be-tarik artzen ez... eta, ua ere il. Eta:

—Zuk ez didazu olakorik egingo!!

—Ez iauna! Amatzok sarri esaten dit, neronek nere burua zain-tzen ez ba'det, besteek ez dirala nitaz kezka izango.

—Ollarra kurrukurrukuka asten danekoxe nere baratzan ba-det zuretzat lana. Antxe gizona ikusiko dezu, zutik eta zerbait zaintzen bezela. Al dezun bezin arin, ua andik uxatu eta zerori aren izkilluak artuta, antxe dedan altxorra zainduko otezenduke? Ez da ain lan ikaragarria.

—Menpekoei lan ederrak agintzen oitua zerana agerian det. Eta... ua andik uxatu! Zigorka bizkarra berotu bear al diot? Orrua-ka ikaratu... Ala zer?

—Ori erorrek ere asmatuko dek, bai!!

* * *

Ua gauaren ederra! Izarrik ttikiena ere ez illun!

Gau erdi-erdian lêngbizikoa an zan. Baratzako ostodunen orriak zirkiñik ez. Guztia oro geldi. Illuna lodi. Illargirik ez. Izarrak oso goien. Kutxan sartu zan... eta, biotz-taupak besterik ez entzuten.

Bigarrena ere egaztien oiturak ikasirik izan, eta ollarra asi baño ordu-erdi lêngxeago arâ bildu zan, eta aizta-makilla eskuan, kutxa-zaindari zutik! Zerraldoan zetzanak belarriak erne, eta ioan zanak orbela zapaltzean ateratako otsak entzun zituan: ain garbi! Bañan... ua aren beldurra!! An nor ote-zebillen? Eta, liparrean oin-otsa isildu!

Aizta-makildunak, gutxi-asko, kutxa ba-zekusan. Ordea, beste iñor ez ote-zan alderdi aietara agertuko? Altxorra ostu? Bañan, zer

ondare izan ziteken? Urrea? Oial ederrak? Beintzat, gaua luzea izango, eta apurtxo itxoin, estu-estuan lanean asiz guztia alperrik galdu gabe.

Eta, illargi borobillarentzat il-betea ioana zan. Ala ere, goiz artan borobil-borobil illargia. Talorik aundierna baño ederrago. Ertzeko lañoek zegiten lilluraketa ote-zan? Gero, aruntzaxeago gizonaren antzeko zerbait zuri-zuri. Artzarena baño aundiagoko burua. Besoak txito zabal. Oñak luze-luze. Begietatik sua zeriola ematen zuan.

Alako txorimaloa aurrera zetorkiola ikusiz, zaindaria eztarria ez izan makala eta izugarritzko karraxi-otsa atera zuan. Eta, iesi abittu eta bein betiko izkutatu.

Delako izu-otsa entzunez zerraldoko illak iauzi aundi egiñez, alderdi artakoak egin zituan, ziolarik:

—Ei! Ei! Eldu ona, galdua naizela!!

Zerralkokoa bere kutxatik iaiki zala ikusiz, txorimaloa gizon biurtu zan eta puzka eta aintxintxika iesi oldar izugarrian. Soñean zeramazkianak bertan bera utzirik, ua atxi zezakenik ez an!

Gau artan, agintari lénak loa txito ariña izan, eta bere gizonek zer zegiten ikusteko ua goiz-goizetik leioan zan. Alde batetik bere ezañetara irri-parra zetorkion eta asmakizuna ederki eratu zuala. Iru gizonok, ordea, gizon al ziran?

Biaramonéan, agintari lénak, menpeko batzu biali zituan irira delako iru gizonéi bere etxera deitzeko asmoz. Aiek zer egin zuten iakin nai zuala. Bakoitzaren indarrak zer nolako izan ziran ere aztertu nai zuala... Bañan, bai zera!! Gizonik iñon ez ageri! Orduan agintari lénak bere menpeko bereini itz-egin nai izan zien:

—Nik nere laterrian ditudan gizon azarriak orren ollo ba'dira... besteak zer ote-ditut? Nori beldur?... eta, illei beldur! Ildakoek zer egin dezakete? Biziek, biziek lanak ematen eta buruausteak sortzen eta arazoak pizten eta nâsketak asmatzen eta iraulketak sutzen eta lipiztak garrazten!!

Ala ere, agintari lénaren oldozketak apurtu eta ezabatu eziñik ez litzake: izan ere, biziak zein aiekatara makurtu litezken gutxi-asko igarri oi da, eta azkenik il ere biziak iltzen dira eta bizi izan diran bitarteko biurrikeriak bein-betiko orduantxe aiei amaitzen zazkiete. Bañan, ildakoak berriro bizien artera agertzen asiko ba'lira, nork esan zer-egin? Eta, aiekiko artu-emanak egoki danez nork zuzendu? Itzak aldatuz auxe: bioztun izatea eta beldurrik ez izatea zertxo bi ditugula.

Eta ipui ontatik zer ikasi?

Kandi'ko agintariak, beintzat, orduan azterketa poliki asmatu zigun. Bestalde, buru argikoa zan, eta ongitxo zekian guztia nor-berak

egin zezakenik ez zuala arkittuko. Olako guzti-aldunak, azkenerako zikoitz gertatzen dira: burugogor eta eoskor. Geroenean, bein zerraldo-kutxan sartzen dutenez-gero... alakoa bere indar guztiakin ere antxe egoten. Ua illen artetik piztu dezaken zaindari eta indartsurik iñon ez izango...

IBAI ETA EGUZKI

Aspaldiko garai aietan India'ko iauntxoak izen tximena zuten: MAHARAJA. Itz ori irakurtzean, Formosa ontako *tayeldarrena* neri gogora etortzen: MARAHO!! Adirazpena indiatarren izenaren antzekoa. India'n, ordea, iauntxo aiek bestelakoak ziran. Laterritxo bakoitzean, alderdi artako iauntxo: zertxo guztiak arek bakarrik erabaki bear! Eta, Trichinopoli izeneko lurraldean delako iauntxo oietakoa zan: oso nolabaitekoa! Aserrekorra. Arekin iñork artu-eman zintzorik ezin izan; txito aldakorra zalako, arean. Burutik ere zerbait arindua, noski. Aren agintetza: eoskorkeria eta buruarinkeria! Zoritar aundigorik!!

Eguarte epel-epel batez, gure gizona, etxegañeko sapolloan genduan aruntza eta onuntza, bere ordezkari eta lénengo eskudunarekin izketan eta aginterriko arazoak aztertzen eta zuzentzen... Ustez, beintzat! Ontan, bat-batean ango ibai eder Cauvery'runtz so eta so MAHARAJA'k asi eta zion:

—Gure ibai aundia bai begibetegarri! Lats baño geiago, noski! Orixe! Ala ere, ain egoki ez dana aurkitzen diot: ura bêraka ioanaren-ioanean ioaten zaigula. Gure iri eta baratzak eta bazterrak uieldu ondoren noruntz ioaten? Azkeneko mugak non dizkigu?

—Bai! Tangore'raño ioaten zaigu, nagusi.

—Ori ere bai? Beraz, gure ibaiko urak Tangore'ra doazkigu! Ango iñozoek gure urak zertarako dituzte?

—Txarki al deritzazu?

—Ain txarki! Txarki baño txarkiago! Olakorik ezin onartu nezake.

—Nagusi! Egitan ote?

—Esan dizut. Oso txarki iruditzen zaidala...

—Zer egin?

—Malatua egin eta urak ementxe esitu.

—Ori, eziñekoa degu.

—Berriketa gutxi! Eta, bigar goizean urak oraindik Tangore

alderuntz dazela ikusten ba'det... errukarria zu! Burua lepotik kenuko dizute.

Maharaja kirtena etxe-barrura sartu zan. Ari begietatik beazuna zeron.

Eta, ordeazkariak iauntoak esan ziona egin bear! Bai, noski! Bere menpekoak alderdi guztietara biali zitularik, izugarrizko langillesaillak bildu zituan eta iñullarrerako Trichinopoli'ko zelaietan urak gôraka oso... Langille aiek beti malatugintzan ari ziraneta-koak'edo izan. Pizkaka eta apurka ibaia osin izaten asi eta azkenetarako itsasoaren antzeko biurtu zan. Soroak eta ereintzak eta bide-txiurrak osin bearriarentzat aña ez ziran. Guztiak liparetan irentsi zituan. Iria ere laister estaliko!

Biztanleak ikara lauorrian agintari lèn eta iauntoaren iauegira abittu ziran, alako ondamentia aienatu zezan eskotzen. Bañan... arek ez entzuten! Ua bere bostekoan! Guztiak isiltzen ez ba'ziran eta bere etxêtara ioaten, ezeak eta iarrak ikusiko zituztela! Orduan ordezkari gurbillak, isilka-misilka otsa zabaldu:

—Ez zaitezte estutu! Auzia nik zuzenduko eta okerrik ez dezute izango. Eguna argittu baño leñ, urak ez dira irira iritsiko. Ez beldurtu.

Garai aietan iñork ez zuan eskumuturrekorik zer ordu zan iakiteko. Illargia, eguzkia, izarrak, ollarraren kukurrukua... Eta, zerbait ba-zutela-ta arro zitzen, urian sapallo gôra-garaia zuten eta an ardie-na baño durundi aundigoa, eta gauez zaindariai ua iotzen zuan, zer ordu zan guztiak iakin zezaten.

Gau artan ordezkariak durundi-zaintzalleari esan:

—Txo!, mutil!! Ire ioaldiak bestetan baño ariñago io bear dittuk, eta ordu-erdia ioan orduko ire danbatekoa io, ordu ospa ioan balitz bezelaxe. Orrela goizeko ordubitan, seiak dirala uste dezaten. Alegia, orduan seirak io!

Erritarrak ez zeuden beren onean. Ala ere, orduak bestetan baño ariñago zioazela aiei iduritzen, eta gaua motxagoa zutela.

Beraz, ordezkariak Nagusiari ordubik baño apurtxo lènago deitu zion. Eta arek:

—Zer degu?

—Nagusi Altsu! Ieikitzeke garaia dezu.

—Dagoaneko? Nik ez det lorik egin. Auxe bai gau motxa!

—Iñortxok ere ez degu lorik egin.

—Begiak loz puztu-puzturik ditut. Ezin zabaldu! Ia sapalloko zaindariairen ioketa guztiak entzun ditut. Zer izan da? Orain zer ordu da?

—Sei-seirak. Entzun: sapalloan seirak dituzu.

—Ia!: bat, bi, iru, lau, bost, sei... Bai! Eta, ain zuzen ere seirak. Eta, eguzkia? Ua ez zaigu esnatu, ala?

—Lan txarrak sortu zaizkigu. Zuri esaten ez dakit asmatuko ote-dedan. Eta, goiz ontan eguzkirik ez degu izango. Ez gaur eta ez beste iñoiz! Lurbiraren azkenetan gera!

—Ona ago i! Zer egin dezute?

—Ez degu sorginkeririk asmatu. Guk emen goien urak bildu ditugu, eta Tangore'koek aserrez eta bekaitzez eta etsaikeriz eguzkia lotu digute, onera Trichinopoli'ra etorri ez dedin. Iauna! Galduak gera! Gureak egin du!

—Arraio, arraiua! Ori ez dago ondo. Eguzkia lout! Bañan, eskuak antxumatuta egongo al gera? Gudua piztu bear degu, eta errukarri oriek guztiak betiko ondatu! Eta, eguzki ederra, eguzki maitea berriro askatu...

—Nagusi! Zuk izketan ba-dakizu! Alderdi guztiak urez kuin-kuin, iñor iñora ezin ioan dan ontan gudua piztu! Etxetik irten gabe?

—Alaxe dek! Bañan, iri ez al zaik buruan ezer sortzen?

—Ezer sortu? Ezpañetatik ezin irtenik bezela alakoxe zerbait det.

—Zer gero?

—Urei lêngo bidean ioaten utzi. Guk emen sartaldean ura askatzen ba'degu, aiek sortaldean eguzkia aske utziko digute.

—Berealaxe lanean asi ditezela!!

Ain zuzen ere, urak etxêtako atariraño igo ziran, eta langilleak ordez kariaren iritziko ziran, eta berealaxe malatu-orman zuloa egin zuten eta urak oldar izugarrian bêraka asi ziran.

Eguna ere laister asi zan argitzen eta erritarrak pozez txilioka eta Maharaja bera ere antxe sapalloan iauzika zebillen bere poza ezin izkutaturik. Beraz, Tangore'ko aldetik gorri-gorri talorik aundiena baño aundiagoko eguzki borobilla dizditsu gôraka zetorren garaitza berri bat izan ba'lu bezelaxe. Beintzat, beste kaiku batek alako erokeriren bat izan arte lurraldean beldurrik gabe ziran.

Ala ere Tangore eta Trichinopoli, bi irien arteko liskarrak ez ziran betiko amaitu. Eta, lêngoak âzturik orain ere moxiña eta txakurra bezelaxe ibiltzen dira, emendik auzia eta andik eztabaidak eta mutur batek iskanbillak eta beste ertzetik ezin-ikusiak. Eta beiñolako Maharaja aiek attu ziralarik, ori!!

1974.I.14

ETXEBERRIA'tar P., S. J.

Catholic Church

KUANSHI - (Hsinchu Dt.)

306 Formosa